
ПРИКАЗ

*Проф. др Михаило Велимировић,
Правни факултет, Српско Сарајево*

Два значајна дјела правне науке

I

У нашој науци привредног права дјелују неколицина врских истраживача, аналитичара, компаративиста, стваралаца. Међу њима видно мјесто припада Др МИРКУ ВАСИЉЕВИЋУ, редовном професору Правног факултета Универзитета у Београду. Он је афирмисани-врски познавалац материје Привредног права, нарочито права о привредним организацијама (компанијско право). Проф. Васиљевић је објавио неколико студија и већи број чланака у часописима, зборницима радова и другим ревијама. Међу његовим објављеним радовима посебно мјесто заузимају два дјела: "ПРИВРЕДНА ДРУШТВА – домаће и упоредно право" и "ПОСЛОВНО ПРАВО".

II

Студија "Привредна друштва" носи назнаку "Домаће и упоредно право", па јој то даје посебни значај. Издавач дјела је Удружење правника у привреди Југославије, Београд, 1999. године. Обим дјела је 607 страница.

Ово је прво цјеловито ауторско дјело о свим привредним друштвима у нашој земљи, ако се изузме обрада ове материје у универзитетским уџбеницима. Дјело се појавило у времену које обиљежавају напори да се изврши потпуна својинска трансформација наших предузећа у нове организационе структуре на принципима

акционарства. Аутор полази од претпоставке да улазимо у вијек приватне и акционарске својине и привредних друштава, па указује на организационе, законодавне и научне оквире и могућности за то. Он се претходно добро припремио за рад на овом дјелу, јер је сабрао обимни документациони материјал домаћег и упоредног права, домаће и иностране литературе, судске и арбитражне праксе. Ту, на првом мјесту, треба имати у виду његово дјело "Коментар Закона о предузећима" (Београд, 1996), али и саму израду тог Закона, с обзиром да је руководио експертским тимом који је саставио његов текст. Овом дјелу је претходио Васиљевићев уџбеник Привредно право, чији први дио чини материја која је разрађена у "Привредним друштвима".

Наглашавање момента појављивања ове књиге је због тога што је настала "у предвечерје нашег новог размеђа", у вријеме транзиције у потпуне својинско-правне односе. Јер, тешко се напуштају ранији несвојински односи, засновани на друштвеној својини и самоуправљању. На тим принципима су образоване генерације правника; свијест свих нас је формирана на праву пуне социјалне сигурности; држава је у разним облицима била под теретом обавеза и одговорности да све организује и да за све одговара, а да се одговорност сваког субјекта привређивања и не може утврдити (економска одговорност). Зато је аутор потпуно у праву кад у предговору свог дјела истиче да је оно "прологомена транспарентности тржишне трке". Оно је "опција за капитал трку, која ће свакако бити болна, али са гаранцијом успеха". Оно, међутим, "није опција за мање више нерегуларну "казино капитал трку" одабраних, какву у доброј мери имамо, већ опција за капитал трку јапанског или западноевропског типа регуларне форме, са снажним социјалним равнотежним елементима и коју трче сви или бар већина, под транспарентним условима". Таква би "транспарентност, са снажним гаранцијама такве опције акционарства, била највећи изворник додатног капитала за нашу привреду, у условима наметнутих оргграничења и нерегуларних односа са светским финансијским институцијама". Он истиче, међутим, да је "Транспарентност привредног система могућа само на основама приватизације. Приватизације је основ за тржишну привреду, за нови привредни систем, за нову пословну филозофију, за нову психолошку раван, за нови културни миље, за инвестиционо поверење. Такво поверење не може се успоставити у условима још увек хибридног својинског режима, у коме би један својински облик требало да има све обресе тржишног, а други нетржишног или у најбољу руку квазитржишног. Предуго одржавање таквог двојства, друштвене и приватне својине, осим што је погодно тле за нерегуларну приватизацију и приватизацију приватизације, без сумње је један од основних узрочника још увек неизграђеног трајнијег инвестиционог поврења".

Дјело "Привредна друштва – домаће и упоредно право" састоји се од пет циљева. У првом дијелу аутор разматра општа питања правног режима привредних друштава: појмовно одређивање друштава, правни режим оснивања, статусна обимљезја, имовина, заступање друштава у правном промету, одговорност за обавезе.

Класификацију привредних друштава аутор је извршио на оригиналан начин, према ризицима одговорности за обавезе привредног друштва. То је нови систем класификације привредних (трговачких) друштава, јер се она традиционално разврставају према степену повезаности друштва и његових чланова: на друштва лица (ортачко друштво, командитно друштво) и друштва капитала (акционарско друштво, друштво са ограниченом одговорношћу).

У друштва са неограниченим ризиком (друштва лица) сврставају се: ортачко друштво (јавно трговачко друштво), командитно друштво, командитно друштво на акције, грађанска друштва, компаније са неограниченом одговорношћу у Енглеској. Иза тога слиједе тзв. међудруштва, тј. друштва са неограниченом одговорношћу, која имају у себи елементе и друштва капитала и друштва лица. Та се друштва, иначе, у европском континенталном праву сматрају друштвима капитала, јер је у њима преовлађујући елемент тог облика друштава. Зато се у литератури обрађују иза акционарског (дионичког) друштва. У овом поглављу књиге обрађена су и једночлана друштва, као и компаније са ограниченом одговорношћу у Енглеској.

Друштва са ограниченим ризиком су друштва капитала. Ту централно мјесто припада акционарском (дioniчком) друштву, јер је оно најразвијеније, најутицајније, најјаче и најважније привредно (трговачко) друштво. Тај дио књиге је, уствари, цјеловита студија, јер поред традиционалних садржаја уџбеничке литературе овдје налазимо и нове институте система права о акционарским друштвима. Аутор, наиме, овдје разрађује финансирање друштава хартијама од вриједности, систематизује материју према субјектима који "коезистирају" у акционарском друштву (акционари, запослени), специјална акционарска друштва: берза хартија од вриједности, акционарска друштва запослених, инвестициони фондови, друштва за управљање инвестиционим фондовима. У слиједећем поглављу обрађена су привредна друштва капитала са учешћем државе и територијалних јединица; друга привредна друштва са економским циљем (задруге, друштва слободних професија, групације економских интереса, пословна удружења).

У трећем дијелу књиге обрађено је повезивање привредних друштава: статусно повезивање – реорганизације, финансијско повезивање (капитал – учешће), уговорно повезивање (нерегистрована друштва).

Аутор је четврти дио своје књиге посветио привредним друштвима у Европској унији: европска компаније – СЕ, европска економска интересна групација – ЕЕИГ. Дат је преглед директива Европске уније које се односе на трговачка друштва.

Последњи, пети дио књиге носи наслов "Реорганизације и престанак привредних друштава". Ту је обрађена и материја стечаја и ликвидације предузећа. И ту аутор даје нови приступ овој материји, за шта се кроз више радова залаже и аутор овог текста. Аутор се залаже за рјешавање проблема инсолвентности првенствено ванстечајним средствима, а тек након тог и стечајем предузећа. Он се залаже за повећање и смањење основног капитала друштва у функцији његове санације, за

преузимање дуга, за принудно поравнање, а тек онда за ликвидацију предузећа. То је у нашој правној теорији познато под називом "програмирани стечај" или "радни стечај". Нарочито поздрављамо ауторово залагање за реформу стечајног поступка, чије је одређивање да се у први план стави потреба спасавања дужника реорганизацијом, уместо традиционално одређивања европског стечајног права на заштиту повјерилаца.

Бројност обрађених института, њихова систематизација, наслови појединих поглавља и др. показују ширину, оригиналност, али и потпуну прецизност ауторовог приступа овој материји и закључцима до којих је дошао. То је велики допринос нашој правној науци, путоказ и помоћ привредној оперативи.

III

Друго дјело проф. др Мирка Васиљевића, којим се овдје бавимо, јесте универзитетски уџбеник ПОСЛОВНО ПРАВО, издавача "Савремена администрација", Београд, 1999, обима 864 страница. То је, уствари, шесто издање овог уџбеника, који се раније појављивао под називима "Привредно право" и "Трговинско право". Промјене имена дјела нема неки нарочити значај, јер је битна његова садржина, која је на исти начин систематизована и обрађује исте институте.

Професор Васиљевић је успио да већ у залету своје универзитетске каријере изради и објави уџбеник за предмет Привредно право на Правном факултету у Београду, али и на неким другим нашим правним факултетима. Упорно и систематично, у нашој земљи и у иностранству, он је сакупио огромну грађу из литературе, законодавстава и судске праксе, успио да то проучи, распореди, обради и групише у уџбеничке цјелине. Кад се има у виду концепција предмета привредно право, које се састоји од неколико самосталних цјелина (Статусно привредно право – Компанијско право, Облигационо привредно право – Право робног промета и Право платног промета, Право индустријске својине, Транспортно право, Право осигурања), онда се може сагледати комплексност материје тог факултетског предмета и величина подухвата сваког аутора који је успио да то оствари.

Први дио овог уџбеника се односи на Статусно привредно право или како га аутор први у нас назива "компанијско право". Та је материја обухваћена студијом "Привредна друштва", па се тиме овдје више нећемо бавити. Ово с напоменом да разради субјеката привређивања претходи обрада Општег или уводног дијела уџбеника: појам и предмет проучавања, историјат науке привредног права и извори права за тај предмет.

У другом дијелу уџбеника обрађено је привредно облигационо право, које обухвата уговоре робног промета, уговоре и друге послове платног промета (банкарски послови) и хартије од вриједности.

Уговори пословног или привредног праву су: уговор о продаји, уговор о посредовању, уговор о трговинском заступању (агентури), уговор о комисиону, уговор о контроли, уговор о ускладиштењу, уговор о грађењу, уговор о осигурању,

уговори о туристичким услугама, уговор о отпремању (шпедицији), уговори о превозу ствари (робе) и путника у: поморском превозу, жељезничком превозу, друмском превозу, ваздушном превозу, као и уговор о мјешовитом превозу.

Сви ови уговори су обрађени цјеловито и систематично, тако да читалац стиче потпуну представу садржине правног посла одговарајућег уговора, а практичар потпуну оријентацију свом стручном дјеловању.

У дијелу уџбеника посвећеном банкарским пословима или како аутор каже "Банкарском праву" прихваћена је савремена систематизација те материје. То су кредитни послови, банкарски депозити, банкарски услужни послови (акредитив, банкарска гаранција и др.).

Право о хартијама од вриједности обрађено је комплексно. Материја се ређа према врстама хартија од вриједности. Прво мјесто заузимају новчане хартије од вриједности: мјеница, чек, акције (дионице) обвезнице и др. Слиједе робне хартије од вриједности: складишница, коносман (теретница), товарни лист као хартија од вриједности. На крају долазе легитимационе исправе: полиса осигурања, кредитна картица.

Сви наведени институти су обрађени зналачки, језгровито, лијепим и приступаним стилем (Стил "Београдске школе права").

IV

Оба приказана дјела аутор је обрадио врло професионално, одговорно, дакле, као афирмисани научни радник. Уз оно што је овдје на појединим мјестима већ констатовано, потребно је нагласити ауторово поштење у коришћењу извора и другог документационог и литерарног материјала. Све што му је прошло кроз руке, што му је помогло или одмогло, свако становиште и коришћено дјело аутор је коректно навео. Он никога није закинуо, већ је свакога, у ствари, афирмисао навођењем имена аутора, његовог дјела и става заузетом у том дјелу. То је путоказ, али и велика помоћ другим истраживачима ових садржаја да не траже већ нађено.

